

Egy levél

Kő András
újságíró

A magyar irodalomtörténet egyik legkedveltebb, legismeretesebb szerelmes verse Radnóti Miklós Két karodban című költeménye, amelynek ismeretlen autográf változatát a napokban árvezte el a Központi Antikvárium. Az esemény eszembe juttat egy ismeretlen Radnóti-levelet.

Sík Sándor piarista tanár, költő kilencven évvel ezelőtt, 1929 decemberében rendes tanári ki nevezést kapott a Szegedi Tudományegyetem akkor létesített második irodalmi tanszékére. Az ő tanítványai voltak a híres szegedi kör tagjai, köztük Ortutay Gyula, Tolnai Gábor, Baróti Dezső és Radnóti Miklós. Ugyanakkor a Szegedi Tanárképző Főiskolán a magyar irodalom tanszékének professzora Sándor István volt. Az ötvenes években, amikor Sík Sándor már Budapesten élt, többször felkereste pasaréti otthonukban a Sándor családot, és magával vitte legújabb verseit. Valamikor 1958-ban történt, hogy egyik fiuk, Sándor József, egykori gimnáziumi osztálytársam,

jelenlegi sebészprofesszor megkérdezte Sík Sándort, hogy Radnóti Miklós megkeresztelkedése hogyan történt. A költő a következőket válaszolta: „Egyszer, teljesen váratlanul Miklós odafordult hozzám, és azt mondta, hogy »Szeretnék megkeresztelkedni«. »Na de hát, Miklós, mi erről sohasem beszélünk!« Mire azt felelte Radnóti: »Talán éppen ezért.«” Ez azt jelentette, hogy valami már korábban megérlelődött benne, és elérkezett a pillanat, amikor ki is mondta.

Sík Sándor – Sándor professzor visszaemlékezése szerint – elővett egy négyrét hajtott, kézírásos levelet, amelyet egyetlen monográfia sem említ, és felolvasta a jelenlévőknek. A levelet Radnóti Miklós írta válaszul arra a meghívásra, amely Major Tamástól érkezett a költő megkeresztelkedése (1943. május 2.) és a német megszállás (1944. március 29.) között. Major, aki abban az időben tagja volt a Független Színpadnak és Hont Ferencsel a Vigadó Esteket rendezte, meginvitálta Radnótit egy önálló estre. A költő azzal utasította vissza a meghívást, hogy ő nem zsidó, hanem katolikus magyar költő. Tehát, bár mindvégig közösséget vállalt a zsidósággal – egész költészete ezt bizonyítja –, az azonosságot elutasította. Egy másik levelében azt is olvashatjuk, hogy azért halogatta

Radnóti az áttérést, mert mint írta: „itt-ott előnyöm is lehetett volna a »vallásváltoztatásból«.”

Ismeretes, hogy a költő a szegedi egyetem professzorát, Zolnai Bélát kérte fel keresztapának. „Mintegy tizenöt esztendeje határoztam el magamban – írta másutt –, hogy harmincnyedik évem betöltése előtt megkeresztelkedem. Krisztus harminchárom esztendő múlt, s még nem volt harmincnégy, mikor megfeszítették, – ezért gondolom így.” Tehát akkor, amikor – a diszkriminatív intézkedések miatt – e lépésnek már semmiféle pozitív egzisztenciális következménye nem lehetett.

A Szent István-bazilikában tartották a keresztelőt. Radnóti feleségét, Gyarmati Fannit is megkeresztelte Sík Sándor. Zolnai Bélát Ortutay Gyula helyettesítette. Az eseményt titokban tartották, és nem értesítették a szűk baráti kört sem. Radnóti katolicizmusának értelmezése hosszú ideig problémát jelentett kritikusainak. Jelenits István piarista szerzetes soraival zárom e rövid eszmefuttatást: „Hisszük, nemcsak költői halhatatlanságának tudata erősítette a Szerbiától Abdáig tartó keresztútján. Mint az első keresztény vértanú, végső kiszolgáltatottságában ő is »nyitva láthatta az eget, s az Emberfiát az Isten jobbja felől állva«.” ■